

УДК 069.015:027.7:378.4(477.74)+069.12+93:37

ББК 63. 4(4Укр); 79.1 + 63.3 (4Укр)

М 74

Рекомендовано до друку кафедрою мовної підготовки іноземних громадян (протокол №4 від 11.11.2014) та Науково-дослідним центром історичного краєзнавства (протокол №1 від 27.10.2014) Сумського державного університету

М 74 **Мова**, історія, культура у лінгвокомунікативному просторі : збірка наукових праць Випуск I / [упор. В. Б. Звагельський]. - Суми : Сумський державний університет, 2014. - Вип. I. - 192 с.

Редакційна колегія:

Власенко В.М. - к. і. н., доц.; Волкова О.М. - к. філол. н., доц.; Гедз О.В.; Дегтярьов С.І. - к. і. н., доц.; Завгородній В.А.; Звагельський В.Б. - к. філол. н., с. н. с., доц. (голова); Казанджиєва М.С. - к. п. н., доц.; Леміш Н.О. - к. і. н., доц.; Набок М.М. - к. філол. н.; Нестеренко В.А. - к. і. н., доц.; Садівничий В.О. - к. н. із соц. комунік., доц.; Шевцова А.В. - к. філол. наук., доц.

Упорядник

Звагельський В.Б.

Перший випуск збірки наукових праць “**Мова, історія, культура у лінгвокомунікативному просторі**” містить статті, розвідки та повідомлення, присвячені різноманітним актуальним питанням гуманітарних дисциплін.

Серед авторів переважно науковці Сумського державного університету, краєзнавці та студентська молодь.

Для науковців, викладачів та вчителів, краєзнавців.

УДК 069.015:027.7:378.4(477.74)+069.12+93:37

ББК 63. 4(4Укр); 79.1 + 63.3 (4Укр)

Список литературы

1. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / И.А. Зимняя. - М.: Просвещение, 1985.-165 с.
2. Митрофанова О.Д. В поисках новой парадигмы методики преподавания русского языка как иностранного / О.Д.Митрофанова // Русский язык в центре Европы. - 2000. - №2. - С. 45-52.
3. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е.И. Пассов. - М.: Русский язык, 1989. - 276 с.
4. Шатилов С. Ф. О создании рациональной методики обучения иностранным языкам в средней школе. / С.Ф. Шатилов / Иностраный язык в школе, 1990. - №2. - С. 46-50.
- 5.Шукин А.Н. Методика преподавания русского языка как иностранного / А.Н. Шукин. - М.: Высшая школа, 2003. - 334 с.

ЗАВГОРОДНІЙ В. А.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ТА ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сучасне інформаційне суспільство ставить перед усіма типами навчальних закладів завдання підготовки фахівців, здатних:

- адаптуватися до життєвих ситуацій, що змінюються, самостійно отримуючи необхідні знання, вправно застосовуючи їх на практиці для вирішення проблем, що виникають, щоб упродовж усього життя мати можливість знайти в ньому своє місце;

- самостійно і критично мислити, уміти побачити проблеми, що виникають у реальній дійсності, і шукати шляхи раціонального їх вирішення, використовуючи сучасні технології; чітко усвідомлювати, де і в якій спосіб знання, що були отримані, можуть бути застосовані в соціумі; бути здатними генерувати нові ідеї, творчо мислити;

- грамотно працювати з інформацією (уміти збирати необхідні для вирішення певної проблеми факти, аналізувати їх, висувати гіпотези розв'язання проблем, робити необхідні узагальнення, аргументовані висновки, зіставлення з аналогічними або альтернативними варіантами розв'язання, застосовувати отримані висновки для виявлення й вирішення нових проблем);

- бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах, уміти працювати спільно в обраній професійній сфері, запобігаючи або уміло долаючи будь-які конфліктні ситуації;

- самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня.

Таким чином, висуваються певні вимоги й до освітніх систем та викладачів. Ще нещодавно вирішити весь комплекс цих завдань (коли студент стає не стільки об'єктом, скільки суб'єктом навчального процесу) не було можливим через відсутність реальних умов для їх виконання при традиційному підході до освіти, традиційних засобів навчання, переважно орієнтованих на аудиторно-урочну систему занять. За останні 10-15 років такі умови якщо не створені повністю, то створюються в різних країнах з різним ступенем успішності.

На веб-сайтах університетів, ресурсних і навчальних центрів сьогодні

розміщено велику кількість курсів, семінарів, лекцій і посібників з різних аспектів комп'ютерної лінгводидактики, розроблених для системи підготовки у ВНЗ в режимах стаціонарного і дистанційного навчання. У спеціалізованих журналах (багато з яких надають на своїх веб-сайтах інформацію про зміст кожного номера, анотації статей і самі статті), так само як і на спеціально створених сайтах дослідницьких проєктів, обговорюються теоретичні та прикладні проблеми використання комп'ютерних технологій у навчанні мови.

Серед величезної кількості публікацій, присвячених проблемам використання комп'ютерних технологій щодо навчання мови, для викладачів-практиків особливий інтерес становлять ресурсні посібники і матеріали. У них пропонуються детальні методичні описи завдань і плани уроків для різних вікових груп учнів, з різним рівнем володіння мовою. Ресурсні посібники і матеріали можуть бути орієнтовані як на використання програм різних типів, так і на певний тип програм, наприклад, мультимедійні засоби навчання, пошукові системи Інтернету або електронну пошту.

Яскравими прикладами таких матеріалів для викладача можуть служити ресурсні посібники видавництва Oxford University Press "CALL" (Windeatt, Hardisty, 1989-1994) і "The Internet" (Windeatt, Hardisty, Eastment, 2000), останній з яких підтримується спеціальною сторінкою на веб-сайті видавництва. На ній оновлюються посилання до завдань, описаних в книзі, пропонуються посилання на веб-ресурси для викладачів і електронна версія дидактичних матеріалів посібника.

Матеріали із завданнями і планами уроків на основі веб-ресурсів й іншу корисну інформацію можна знайти на багатьох сайтах, зокрема на сайтах урядових і професійних організацій, видавництв навчальної літератури і виробників програмних продуктів, а також отримувати за допомогою електронної розсилки як додатки до навчальних посібників або самостійних електронних видань.

До лідерів у сфері професійної підтримки викладачів можна віднести Британську Раду і видавництво "Macmillan", які пропонують безліч корисних ресурсів: систематизовані посилання, веб-сторінки з додатковими матеріалами до навчальних посібників й інтерактивними завданнями, електронні журнали, електронну розсилку планів уроків до навчальних посібників і т. ін. Один з електронних журналів для викладачів, що випускається видавництвом "Macmillan", присвячений використанню Інтернет-технологій у навчанні мови. На сайті видавництва окремо існує розділ "Методика".

У викладачів, як і в інших користувачів Інтернету, є можливість обговорювати професійні проблеми. Засобами професійної комунікації викладачів в Інтернеті також служать спеціалізовані дискусійні групи, форуми, відеоконференції і т. п. Прикладами можуть бути дискусійні групи з проблем прикладної лінгвістики LINGUIST, APPLIX, дистанційного утворення DEOS-L, використання Інтернету в навчанні англійської мови NETTEACH-L; форум на сайті Федерації Інтернет-освіти та ін. Подібне спілкування дозволяє обговорювати широкий спектр професійних проблем, а також отримувати необхідну інформацію за індивідуальними запитами.

Серед інформаційних ресурсів, корисних для викладачів російської мови

як іноземної (РМІ), перш за все слід назвати такі ресурси:

1. Сайт МАПРЯЛ (www.margyal.org), на якому представлено інформацію про діяльність Міжнародної асоціації викладачів російської мови і літератури, її членів, про основні події в житті цієї організації, конгреси і конференції. Саме тут можна ознайомитися з матеріалами офіційного органу МАПРЯЛ "Вісника МАПРЯЛ".

2. Сайт РОПРЯЛ (www.gorpyal.ru), де можна ознайомитися з діяльністю організації, в інтерактивному режимі перевірити свої знання з російської мови і культури мовлення, дізнатися про поточні семінари і конференції з російської мови, скористатися "Службою російського слова", де можна отримати довідку про вимову, написання і походження російських слів, про особливості їх значення і правила вживання.

3. Сайт Державного інституту російської мови ім. О. С. Пушкіна (www.pushkin.edu.ru), на якому можна знайти не лише інформацію про діяльність інституту, навчальні програми, конференції, а й спеціальний методичний розділ, де обговорюються актуальні питання методики викладання, подані відомості про новинки науково-методичної літератури. На сайті Державного інституту російської мови ім. О. С. Пушкіна презентується дистанційний курс підвищення кваліфікації викладачів російської мови як іноземної.

4. Портал Грамота.ru (www.gramota.ru) - це провідний довідково-інформаційний портал, присвячений російській мові і російській словесності. На порталі публікуються статті про культуру мовлення, реформу орфографії, даються відомості з історії російських слів і виразів, публікуються статті з журналів "Русская речь" та "В мире русского слова". У рамках порталу працюють інтерактивні словники, які дають можливість перевірити правопис слова, познайомитися з його значенням: 11 словників сучасної російської мови, з яких 9 об'єднані єдиною системою пошуку.

5. Сервер www.learnrussian.com, www.masterrussian.com, на яких розміщуються інші типи дистанційних курсів з російської мови. Ці сайти надають інформацію з різних розділів викладання російської мови як іноземної, є звуковий супровід вправ з фонетики і вимови.

Серед Інтернет-курсів з РМІ привертає увагу сайт www.uchim.ru, на якому цікаві матеріали для себе може знайти не лише студент, а й викладач. Іноземцям, які бажають вивчати російську мову в режимі on-line, можна порекомендувати сайти www.linguarus.com, www.learningrussian.com. Особливий інтерес і для тих, хто вивчає російську мову, і для викладачів РМІ викликає курс "Русский язык и культура - дистанционно", який раніше називався "Новости из России" і був розроблений в ЦМВ МДУ під керівництвом А. М. Богомолва.

6. Портали ФПКВ РМІ РУДН www.langrus.ru, www.fortheacher07.ru. Рекомендації для викладача, які розміщені тут, можуть бути корисними при роботі з будь-якими Інтернет-курсами. Крім того, викладачеві надається можливість спробувати себе як тьютор, порівняти традиційну методику роботи в аудиторії з роботою викладача Інтернет-курсу.

Компетентність викладача у сфері комп'ютерної лінгводидактики є одним з основних чинників ефективного використання комп'ютерних технологій у навчанні мови. Можна вважати, що вимоги до викладача мови в сфері

використання комп'ютерних технологій набагато вищі, ніж вимоги до викладачів інших предметних дисциплін, оскільки програмне забезпечення навчання мови охоплює дуже широкий діапазон програмних засобів і навчальних матеріалів, орієнтованих на різні рівні, етапи, аспекти й профілі навчання.

Зрозуміло, що наразі все частіше постає питання щодо застосування таких інноваційних технологій для підвищення ефективності навчального процесу. І йдеться не лише про нові технічні засоби, а й нові форми та методи викладання, новий підхід до процесу навчання. Нові технології розвиваються дуже швидко. Стали доступними для всіх такі інформаційно-комунікативні технології, як E-mail, спілкування за допомогою Skype, а також у соціальних мережах, на різних форумах, використання різних серверів. З'явилися нові способи організації інформації (вікі-технології), ресурси для зберігання відео- і фотоінформації (youtube, picassa) і навіть електронні щоденники (blogs і live-journals). Звичайно, найшвидше освоює нове молоде покоління. Для неї комп'ютер - засіб розваги, середовище спілкування з однолітками, джерело інформації, інструмент, що дозволяє реалізувати свій творчий потенціал [1].

Багатьма методистами зазначається, що Інтернет-технології мають значні освітні можливості і великий лінгводидактичний потенціал [3,4]. І, звісно, що в РМІ як предметній ділянці у межах освітньої системи потреба у використанні комп'ютерних технологій досить велика.

При цьому можливості викладача в застосуванні найрізноманітніших навчальних засобів розширюються. При навчанні іноземних студентів немовних спеціальностей російської мови за допомогою комп'ютерних технологій можна забезпечити комплексний, інтегрований підхід до навчання мови; справжню комунікативність дидактичних матеріалів на будь-якому етапі навчання, навіть на початковому; також на всіх навчальних етапах повноцінну самостійну роботу іноземних учнів в індивідуальному режимі; функціонування гнучких моделей навчання, що повною мірою враховують індивідуальні особливості іноземних студентів [2].

Аналізуючи весь спектр різних освітніх електронних ресурсів і видань, їх можна поділити на інформаційно-довідкові, навчальні і загальнокультурного характеру [3]. У сфері навчання мов можна виділити такі види ІКТ: електронні підручники, інтерактивні навчальні посібники (тренажери), віртуальні середовища (музей, клас, екскурсія, подорож), презентації, довідкові джерела (електронні перекладачі, словники), електронні колекції. Названі види Інтернет-технологій формують так званий електронний (віртуальний) освітній простір для всіх, хто вивчає РМІ. Він містить велику кількість електронних ресурсів, порталів, сайтів. Є також електронні технології, які раніше не були розраховані на вивчення іноземних мов, але їх лінгводидактичний потенціал дозволяє знаходити їм місце у викладанні іноземної мови, зокрема РМІ. Наприклад, комп'ютерний сервіс Youtube, за допомогою якого можна розміщувати й зберігати відеоінформацію, або все більш популярні останнім часом подкасти - звукові або відеофайли, які створюються в стилі радіо- і телепередач і розміщуються в системі Інтернет, за допомогою яких можливе навчання аудіюванню як одному з провідних видів мовленнєвої діяльності (ВМД). Актуальність навчання аудіюванню через систему Інтернет набуває дедалі

більшої значущості. Система Інтернет розглядається як одна з провідних сучасних технологій навчання, оскільки її навчальні й освітні можливості безмежні. У контексті навчання іноземних студентів аудіюванню Інтернет надає такі можливості: організація та планування процесу навчання; пошук потрібної інформації для викладача і для учня; підбір текстів для іноземних учнів з різним рівнем володіння російською мовою, що дозволяє інтенсифікувати навчально-виховний процес, використати особистісно-орієнтований підхід [4].

Як приклад можна навести систему роботи з Youtube-ресурсом Russian World [5]. Пропонується три безкоштовні відеокурси. Кожний складається приблизно з сімдесяти відеоуроків тривалістю 30-45 хвилин. Значне різноманіття матеріалу, який згруповано за принципом зростаючої складності, надає можливість диференційовано використовувати ці уроки. Методично доцільно продумана система дозволяє значно підвищити ефективність роботи в різнорівневих групах, а також у групах, які формуються досить тривалий час. Певна річ, треба критично ставитися до наданого контенту, вибираючи тільки необхідне. Більшість уроків потребує також досить значної підготовчої роботи зі складання додаткових завдань і контрольних запитань. Однак робота з цим ресурсом підвищує мотивацію студентів і полегшує роботу викладача.

Цікавою і ефективною виявляється робота з іншим ресурсом - блогом та каналом Youtube - FunRussian [6]. Граматичні відеоуроки можна використовувати на початковому етапі як додатковий до основного дидактичний матеріал, в якому в стислій жвавій формі подаються ключові граматичні явища російської мови, складні для іноземних студентів немовних спеціальностей, зокрема категорія виду. Та найбільш привабливими для іноземних студентів виявляються уроки, в яких дуже цікаво, з використанням малюнків та анімації аналізується вживання найбільш поширених серед молоді слів молодіжного сленгу. Це не дивно, оскільки, спілкуючись з російськомовними однолітками, вони дуже часто чують ці слова і вирази. І навіть студенти, які серйозно ставляться до вивчення російської мови, почувають в цих випадках комунікативний дискомфорт. І тому, якщо за допомогою цих відеоуроків семантизувати для них "не грузи", "прикольнo", "обалденно", "кайфово", "навороченный", "класный", "догонять" або "давай" при прощанні, студенти одержують додатковий стимул для вивчення такої складної, але цікавої мови. Ці матеріали використовуються як додаткові, як правило, наприкінці заняття, але учні завжди з нетерпінням чекають цього етапу уроку.

Характерною особливістю навчальних подкастів є те, що вони начитуються значно повільніше, більш виразно; для кращого розуміння матеріалу використовуються тільки прості фрази і вирази, оскільки творці аудіоподкастів вважають, що учні отримують максимальну користь з прослуховування тих аудіоматеріалів, які вони розуміють практично повністю. Навчальний подкаст зазвичай складається з двох частин. Перша частина - це короткий діалог або історія (текст, що звучить) тривалістю дві-три хвилини. У другій частині пропонується повний лінгвосемантичний коментар з дефініціями слів і виразів з першої частини і використанням цих лексичних одиниць в мові. Однією з переваг навчальних подкастів є те, що текст подкасту в ході прослуховування можна простежити за скриптом, що додається (файлом у форматі PDF або DjVu, що

містить повний текст аудіоподкасту, додатковий словник з прикладами вживання слів і виразів, а також іншу необхідну для кращого засвоєння інформацію).

З навчальним подкастом можна працювати як в індивідуальному режимі, так і в групі. Алгоритм індивідуальної роботи з подкастом може бути таким:

- прослуховування запису з метою загального охоплення змісту;
- друге прослуховування запису для глибшого розуміння;
- при повторному прослуховуванні використання tapescript (скрипту) (за необхідності можна робити паузи і звертати увагу на незнайомі слова в доданому словнику);
- повторення тексту за диктором, самостійне використання "паузи";
- прослуховування без використання tapescript (скрипту).

При роботі з подкастом у групі доцільніше наслідувати традиційну методику навчання аудіюванню, здійснювану в три етапи: дотекстовий; текстовий; післятекстовий. Ця послідовність передбачає виконання дотекстових завдань, спрямованих на зняття труднощів (мовно/лінгвістичних: фонетико-, лексико-, граматичних і змістовних) цього тексту, з подальшою установкою на прослуховування тексту. Наступний етап - саме прослуховування. Якщо метою цього етапу заняття є тільки вироблення уміння аудіювання як такого, то текст прослуховується учнями тільки один раз, без зняття труднощів, і відразу після прослуховування тексту здійснюється контроль його розуміння. Вироблення навичок мовлення передбачає використання іншої методики, де аудіювання є лише засобом навчання іншого ВМД. У цьому разі текст подається студентам двічі, при цьому перед другим прослуховуванням необхідно обов'язково змінити установку. Після цього за допомогою післятекстових завдань контролюється розуміння прослуханого тексту.

Аналізуючи результати роботи з навчання аудіюванню за допомогою Інтернет-подкастів, можна зробити висновок про те, що цей вид діяльності розширює можливості розвитку навичок аудіювання і мовлення в іноземних студентів немовних спеціальностей. При використанні різних подкастів іноземні студенти мають можливість аудіювати мовлення різного тембру, темпу і інтонаційних особливостей, що надає ширший спектр сприйняття інформації на слух і вироблення навичок аудіювання.

Зазначені вище моменти з точки зору методики викладання роблять актуальним використання Інтернету в системі навчання РМІ і забезпечують більш ефективну роботу з усіх видів мовленнєвої діяльності.

Загалом навчання РМІ з використанням Інтернет-технологій має багато переваг:

- підвищення мотивації студентів і активізації їх мовленнєво-розумової діяльності;
- індивідуалізація навчання;
- оперування значними обсягами інформації;
- комплексна дія на канали сприйняття;
- підвищення темпу роботи без втрат обсягу засвоєння знань;
- необмежена кількість звернень до завдань;
- ефективне засвоєння навчального матеріалу;
- формування цілісної системи знань.

При навчанні аудіюванню кожен учень має можливість чути іншомовну мову, при навчанні мовленню кожен студент може вимовляти фрази на іноземній мові в мікрофон, при навчанні граматичних явищ кожен учень може виконувати граматичні вправи, домагаючись правильних відповідей і т. д.

Незважаючи на ряд переваг використання комп'ютерних технологій, не можна не зазначити і недоліки:

- відсутність "живого" спілкування;
- досить значний за обсягом часу підготовчий етап.

З огляду на викладене, можна дійти таких висновків:

- оптимальний результат в навчанні РМІ студентів немовних спеціальностей досягається за умови інтегрованого використання Інтернет- і традиційних технологій;

- ефективність навчання залежить від способів і форм застосування цих технологій, від того, наскільки викладач є компетентним у сфері комп'ютерної лінгводидактики, які Інтернет-ресурси використовує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко Н. В. Информационные технологии в обучении русскому языку как иностранному/ Н. В. Гончаренко // Профессионально направленное обучение русскому языку иностранных граждан: [Сборник материалов III международной научно-практической конференции. Том 1] / Москва. - 2012. - С. 69-73.
2. Гальскова Д. Н. Теория обучения иностранным языкам / Д. Н. Гальскова, Н. И. Гез // Лингводидактика и методика : учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений. - 4-е изд., стер. - М. : Издательский центр "Академия", 2007. - С. 161-189.
3. Азимов Э. Г. Информационно-коммуникативные технологии в обучении РКИ: состояние и перспективы / Э. Г. Азимов // Русский язык за рубежом. - 2011. - № 6. - С. 45-55.
4. Колчина А. И. Принципы обучения аудированию через систему Интернет / А. И. Колчина // Лингвистика и методика обучения иностранным языкам : [сб. научн. тр.] / СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена. 2005. - Вып. 2 - С. 174-177.
5. Russian World. A free online Russian language course for everyone [Electronic resource] / Russian World. // - Access mode : <http://www.youtube.com/watch?v=HHqkENJFAkw/>. - Title from screen.
6. Learn Russian the Fun Way. Russian online at www.funrussian.com [Electronic resource] / Learn Russian the Fun Way. // - Access mode : <http://www.funrussian.com/sitemap/>. - Title from screen.

ЗВАГЕЛЬСЬКА О. В.

ПОСТАТЬ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ У КОНОТОПСЬКІЙ МІСЬКРАЙОННІЙ ГАЗЕТИ "РАДЯНСЬКИЙ ПРАПОР" 60-Х- 80-Х РР. ХХ СТ.

Літературне краєзнавство є одним з важливих компонентів у пізнанні історії краю, його традицій та досягнень. У цьому контексті преса Сумщини 50-80-х рр. ХХ ст. - важливе джерело дослідження розвитку літературного краєзнавства в Україні.

Краєзнавчі матеріали формують історичне мислення, логіку історичного пізнання та розуміння історичного процесу на конкретних прикладах регіональної, близької читачам історії Малої Батьківщини. На основі конкретних історичних фактів і прикладів вони мають можливість оцінювати минуле, зберігати